

ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виокремлення тексту як об'єкта не тільки філологічного, а й методичного дослідження зумовлено особливостями сучасної парадигми лінгвістичного знання. Її називають комунікативною, антропоцентричною, текстоорієнтованою і пропонують зробити її ключовим поняттям «мовна особистість» і «текст» (Ф. Бацевич). Дослідження науковців-методистів демонструють різноманіття аспектів осмислення проблеми навчання текстової діяльності в освітньому просторі не тільки початкової школи (О. Божко, Н. Будна, Н. Васильківська та ін.).

З точки зору нового підходу до тексту, що ґрунтується на досягненнях комунікативної стилістики, текстова діяльність розглядається комплексно: у єдності характерних для неї лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників; у жанрово-стилістичному, функціонально-прагматичному, психолого-педагогічному, методичному аспектах. Для формування текстологічних і текстотворчих умінь учнів початкових класів особливе значення має теорія текстових асоціацій – один із напрямів комунікативної стилістики, що формується на стику психолінгвістики, прагматики і герменевтики.

Результати дослідження дають підстави вважати, що труднощі, які виникають у учнів початкової школи у процесі аналізу художнього тексту і створення власного тексту, пов'язані з недостатньою результативністю дидактичного процесу в початковій школі. Насамперед слід відзначити неготовність багатьох учителів організувати цілеспрямовану систематичну роботу з формування текстової діяльності молодших школярів, використовувати доцільні методи та форми навчання. Така ситуація диктує необхідність формування в учнів початкових класів прогностичних умінь, що дасть змогу, по-перше, успішно формувати продуктивну діяльність молодших школярів, а по-друге, компенсувати труднощі, що виникають у процесі текстотворення. Зазначимо, що, створюючи свій текст, автор повинен враховувати позицію читача, володіти здатністю стати на його точку зору: зрозуміти, як створений текст буде сприйнято й оцінено читачем, чи дадуть змогу зміст, обрані композиційні та мовленеві засоби зрозуміти задум, і відчувати описане, розказане, обмірковане ним.

Дамо характеристику принципів, які варто використовувати вчителів.

1. *Принцип врахування вимог до комунікативного розвитку учнів.* Це насамперед вимоги Державного стандарту початкової освіти та типових освітніх програмах. Як одне з основних завдань реалізації змісту мовно-літературної освітньої галузі на початковому етапі навчання визначено «розвиток діалогічного і монологічного усного та писемного мовлення, формування комунікативних умінь, моральних та естетичних почуттів, здібностей до творчої діяльності» [1; 3]. Однією із вимог є сформованість позитивного ставлення до правильного усного та писемного мовлення, що є показником культури та громадянської позиції людини; уміння обирати відповідні мовні засоби для успішного розв'язання комунікативних завдань [2].

2. *Принцип урахування мотиваційного, аксіологічного, змістовного, технологічного, емоційного та рефлексивного компонентів дидактичної системи.* Їхня взаємодія в процесі навчання стала провідною концептуальною ідеєю побудови моделі текстової діяльності та була перевірена під час формувального експерименту.

3. *Принцип інтеграції* визначає регуляцію зв'язки між формуванням аналітичної текстової діяльності учнів та процесу створення власних текстів. Реалізація цього принципу дає змогу на основі аналізу авторського художнього тексту формувати в учня прогностичні уміння, що визначить становлення учня як автора власного тексту. Цей усвідомлений акт відбувається на основі порівняння та оцінки творчого алгоритму створення текстів різного типу різними авторами.

4. *Принцип педагогічної підтримки* виступає умовою забезпечення успішності формування знань, прогностичних умінь, навчальних текстових дій, продуктивного досвіду кожного учня. Цей принцип відомий у дидактиці, водночас, з огляду на наявність у молодших школярів різних рівнів сформованості текстової діяльності та труднощі, що виникають у процесі як аналітичної, так і продуктивно-творчої діяльності. Педагогічна підтримка включала як безпосередню (або опосередковану) участь педагога в аналітичній та/або творчій текстовій діяльності, так і діяльності, так і цілеспрямоване емоційно-мотиваційне підкріплення діяльності, яка здійснюється молодшими школярами [2].

5. *Принцип пріоритету окремих компонентів текстової діяльності* на різних етапах навчання. Так, на першому етапі становлення текстової діяльності мотиваційний та аксіологічний компоненти розглядалися як пріоритетні. Це було пов'язано з концептуальним баченням мотивації та прийняття мети навчальної праці як дидактичних явищ, які виступали передумовою успішної реалізації всіх інших компонентів текстової діяльності. Усвідомлення мотиву визначало прийняття етапної мети діяльності, народження в учня її особистісного сенсу, становлення таких якостей суб'єкта навчання, як зацікавленість, активність, самостійність, ініціативність.

У процесі формування прогностичних навичок у молодших школярів цілеспрямовано вироблялася навичка під час аналізу тексту ставити себе не лише на позицію персонажа, а й на позицію автора, результатом чого стає:

- а) вироблення умінь виявляти авторський задум;
- б) усталене уявлення про осмисленість та цінність письменницької праці, про цінність діяльності, результатом якої є реалізація творчого задуму у формі тексту;
- в) уявлення про можливість використати досвід автора тексту у власній текстотворчій діяльності, в тому числі в процесі аналізу тексту.

Інтеграція аналітичної та творчої діяльності учня забезпечувала розвиток і вдосконалення цих видів діяльності в їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності: по-перше, формування аналітичної діяльності в процесі роботи з авторськими текстами; по-друге, оволодіння моделюванням власних текстів з опорою на результати аналітичної діяльності. Власна творча робота учнів розглядалася як кінцева мета текстової діяльності молодшого школяра. Розгляд пропонованого для аналізу тексту, осмислення його змістовних, композиційних і мовленнєвих характеристик здійснювалися крізь призму перспективної самостійної продуктивної текстової діяльності: осягнення задуму автора і способів його реалізації було передумовою конструювання образу

власного тексту, формування свого задуму і його втілення, при цьому навички продуктивної текстової діяльності сприяли глибшому аналізу готових текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компаній О.В. Ефективні принципи текстотворення молодших школярів на уроках української мови. Збірник наукових праць. *Педагогічні науки. Херсон. 2016. Вип. LXVII. С. 85–91.*

2. Луцан Н. Лінгводидактичні засади розвитку вмій будувати висловлювання у молодшому шкільному віці. *Науковий Вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 4 (59). С. 300–304.*

3. Пархоменко М.С. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання. *Початкова школа. 2017. № 7. С. 44–48.*

4. Хорошковська О. Текст як основа розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови. *Початкова школа. 2010. № 12. С. 11–14.*

Олеся СТОЙКА
(Ужгород, Україна)

ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ В УКРАЇНІ

В Україні існує кілька організаційних форм підвищення цифрової компетентності вчителів. Серед інституційних форм можна виділити курси, тренінги, семінари, майстер-класи та інші заходи закладів вищої освіти, центрів післядипломної освіти і підвищення кваліфікацій та спеціальних центрів, що створені для надання вчителям технічної та методичної допомоги в роботі з цифровими технологіями.

Однією з поширених форм підвищення цифрової компетентності викладачів є тренінги. Вони можуть проводитися як різними суб'єктами підвищення кваліфікації (заклад освіти (його структурний підрозділ), наукова установа, інша юридична чи фізична особа).

Нині актуальною є така форма підвищення цифрової компетентності вчителів в Україні як дистанційна, яка в умовах коронавірусної пандемії та війни дозволила здійснювати таку підготовку на високому рівні. Крім того, що така форма навчання пропонується різноманітними педагогічними закладами вищої освіти (післядипломна освіта) та регіональними закладами післядипломної педагогічної освіти, широко її застосовують інші провайдери освіти дорослих.[4]

Дистанційні курси для вчителів пропонуються на українських Інтернет-платформах для навчання, де учителі можуть підвищити свою цифрову компетентність. Наприклад, на такій платформі як Prometheus у розділі «Для освітян» є курс «Шкільне життя онлайн» із циклу курсів «30 кроків до нової української школи: навчасмо громадянина», завдання якого полягають у тому, щоб: сформувати розуміння поняття «цифрового громадянства» в контексті шкільного освітнього середовища; продемонструвати взаємозв'язок цифрової й громадянської компетентності та цифрового громадянства; мотивувати вчителів та шкільні адміністрації створювати й